

Yayın Geliş Tarihi: 15.06.2020
Yayına Kabul Tarihi: 21.01.2021
Online Yayın Tarihi: 21.06.2021
DOI: 10.18613/deudfd.942940
Araştırma Makalesi

Dokuz Eylül Üniversitesi
Denizcilik Fakültesi Dergisi
Cilt:13 Sayı:1 Yıl:2021 Sayfa:37-55
ISSN: 1309-4246
E-ISSN: 2458-9942

KONFOR VE LÜKS UNSURLARININ BODRUM GULETLERİ ÜZERİNDEKİ ETKİLERİNİN ARAŞTIRILMASI

Bülent İbrahim TURAN¹

ÖZET

Kendilerine has estetik çizgileriyle, sahip oldukları kültürel ve tarihsel değerleri ile, kullanıcıya özel üretim olanağı ile Bodrum Guletleri, günümüzde artık sadece ülkemizde değil, tüm dünyada adından söz ettirmektedir. Konfor ve lüks algısının zaman içerisinde değişmesi ve teknolojik yenilikler, Bodrum Guletleri'nde de yansıma bularak yıllar boyunca gözle görünür değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Yüzlerce birim donanımın bulunduğu ve binlerce kritik kararın verildiği Bodrum Guletleri'nde, zamanla değişen konfor ve lüks algısı ile kullanıcıların taleplerindeki değişiklikler bu teknelerde tasarım, imalat ve kullanım süreçlerinde önemli değişikliklere yol açabilmektedir. Bu çalışmada, lüks ve konfor unsurlarının, kişiye özel tasarlanan ve imal edilen Bodrum Guletleri'nin tasarım, imalat ve sonrasındaki işletme süreçleri üzerindeki etkilerinin belirlenmesi, hedeflenmiş olup, bunun için Bodrum Guletleri imalat, mühendislik, tasarım veya işletmesinde en az 10 yıl tecrübe sahibi olan 18 katılımcıyla görüşme yapılmıştır. Elde edilen veriler, özellikle ön tasarım sürecinde konfor ve lüks unsurları ile ilgili verilen kararların olası sonuçlarının anlaşılabilmesi açısından oldukça büyük önem taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: *Bodrum Guletleri, Mavi Yolculuk, Konfor, Lüks, Yat Tasarımı*

¹ Öğretim Görevlisi, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi, Bodrum Denizcilik Meslek Yüksekokulu, bulentturan@mu.edu.tr, orcid: 0000-0001-9690-6955

INVESTIGATION OF THE EFFECTS OF COMFORT AND LUXURY FACTORS ON BODRUM GULETS

ABSTRACT

With their unique aesthetic lines, their cultural and historical values, and the possibility of custom production for the user, Bodrum Gulets are now mentioned not only in our country but all over the world. In Bodrum Gulets, where hundreds of units of equipment are equipped, thousands of critical decisions have been made, changes in the demands of the users together with the changing perception of comfort, and luxury over time can lead to significant changes in the design, manufacturing and usage of these boats. In this research, it is aimed to determine the effects of luxury and comfort expectations on the design, manufacturing and after-operation of Bodrum Gulets specially designed and manufactured. For this purpose, Interviews were made with 18 participants who have at least 10 years of experience in manufacturing, engineering, design or operation of Bodrum Gulets. Obtained results play an important role especially in decision making process for comfort and luxury elements in preliminary design phase and their possible results.

Keywords: *Bodrum Gulets, Blue Voyage, Comfort, Luxury, Yacht Design*

1. GİRİŞ

Gerek Türk denizcilik tarihi ve kültürünün bir parçası olması, gerek kişiye özel tasarım ve imalat seçenekleri ile Bodrum Guletleri, tüm dünyada adından söz ettiren tekneler haline gelmişlerdir. Tarihte askeri, ticari yük taşımacılığı, süngercilik, balıkçılık gibi pek çok farklı amaca hizmet eden guletler, günümüzde turizm ve özellikle de Mavi Yolculuk sektörlerinde hizmet vermektedir (Kükner, 2009: 6; Kükner ve Kınacı, 2009: 13; Özen, 2017: 155; Paker ve Özgeçmez, 2014: 102). Mavi Yolculuk kavramının ortaya çıkması ve bu kavramın artan popülerliğiyle birlikte, Mavi Yolculuk ile bütünleşen Bodrum Guletleri de Bodrum'un simgesel ürünleri haline gelmiştir (Turan ve Özcan, 2018: 185). Bodrum Guletleri, kendine has çizgileri ve özellikleriyle diğer pek çok yelkenli tekneden ayrılmaktadır. Guletlerin Mavi Yolculuk'ta kullanılmaya başlanmasıyla birlikte ortaya çıkan estetik kaygısı, ticari kullanıma uygun form tasarımlarının yerini almış, bu teknelerin günümüzde Bodrum Guleti olarak adlandırılan günümüz formuna kavuşmasında etkili olmuştur (Büyükkeçeci ve Turan, 2018: 163). Genellikle iki direkli olan Bodrum Guletleri, içbükey bir baş formuna ve yuvarlak kepçe formunda bir kış yapısına sahiptir (Köyağasıoğlu, 2014: 143). Şekil 1'de 25 m boyunda bir Bodrum Guleti görülmektedir.

Şekil 1:25 M Boyunda Bir Bodrum Guleti

Gelişen teknoloji ve artan imalat çeşitliliği, diğer pek çok sektörde olduğu gibi Bodrum Guletleri'nin tasarım ve imalat aşamalarında esnekliği artırmış; gerek teknelerin ana boyutları, gerek ise bu teknelere konulan donanım ve ekipmanlar açısından müşterilere oldukça geniş bir alternatif yelpazesinin sunulmasında katkıda bulunmuştur. Bu durum, Bodrum Guletleri'nde müşterilere sunulan konfor ve lüks seçeneklerini artırmış, artık mega yatlarla rekabet edecek duruma getirmiştir. Her ne kadar konfor ve lüks, yat tasarımının vazgeçilmez unsurları olarak görünse de, felsefesi kullanıcıları doğayla iç içe, kültürel ve tarihsel kazanımlarla donatmak olan Mavi Yolculuk felsefesiyle şekillenen Bodrum Guletleri'nde konfor ve lüksün etkisi tartışmaya açık bir konudur. Bu araştırmada da Mavi Yolculuk ile birlikte şekillenen ve gözle görünür değişikliklere uğrayan Bodrum Guletleri'nde, konfor ve lüks unsurlarının sonuç ve etkilerinin araştırılması hedeflenmiştir.

2. BODRUM GULETLERİ VE KULLANICILARIN KONFOR VE LÜKS BEKLENTİSİ

Bodrum Guletleri'nin özelliklerini ve onları şekillendiren Mavi Yolculuk'u kavramak, kullanıcıların konfor ve lüks beklentisinin bu tekneler üzerindeki etkilerinin araştırılmasında büyük bir öneme sahiptir. Bu sebeple öncelikle Mavi Yolculuk'un ne olduğunun ve ne olmadığını iyi bir şekilde kavranması gerekmektedir.

2.1. Mavi Yolculuk

İlk Mavi Yolculuklar, Cevat Şakir Kabaağaçlı ve arkadaşları tarafından, pek de konforlu olmayan ve donanım açısından günümüz teknelerinden oldukça farklı tekneler ile gerçekleştirilmiştir (Turan ve Özcan, 2018: 182). Mavi Yolculuk'un içinde barındırdığı insanca ve herkese açık olan felsefe, onu herhangi bir deniz gezintisi olmaktan ayırmaktadır (Erhat, 1979: 27). İlk Mavi Yolculuklar'a katılmaktaki amaç, yalnızca gezmek değil, aynı zamanda Ege ve Akdeniz'de bulunan eski uygarlıkların kalıntılarını görmek, bu kalıntılar ile ilgili bilgi edinmektir (Urgan, 2017: 61). Mavi Yolculuk, insanları, onları doğadan ve doğal akışından koparan yabancılaşmadan kurtarır (Erhat, 1979: 28). Mavi Yolculuk'un felsefesinin, gidilen yerlerin tarihini ve kültürünü, bunlara zarar vermeden saygıyla tanımak, bunun yanında, dayanışma, yardımlaşma ve sosyalleşme kavramlarını pekiştirmek olduğu söylenebilir (Turan ve Özcan, 2018: 182). Mavi Yolculuk'un ortaya çıkış felsefesi göz önüne alındığında, kullanılan teknelerin özellikleri ve konforu ön planda tutulmamış, bununla birlikte teknelerde kamara ve tuvaletlerinin imkanlarının yetersiz olması dahi, kullanıcıların Mavi Yolculuk'u büyüleyici bir deneyim olarak algılamalarına engel olmamıştır (Turan ve Özcan, 2018: 182-183).

Tüm bu ifadelerden yola çıkarak, Mavi Yolculuk'un ortaya çıkmasında ve büyüyen gelişmesindeki temel etmenin, Mavi Yolculuk'ta kullanılan teknelerin boyutsal özellikleri ve konfor düzeyi değil, Mavi Yolculuk'u diğer yat kiralama ve gezinti hizmetlerinden ayıran eşsiz felsefesinin ve sunduğu kazanımsal deneyimler olduğu söylenebilir. Öte yandan, teknelerde sunulan konforun, müşterilerin barınma, tuvalet ve depolama gibi temel ihtiyaçlarına karşılık verebilecek düzeyde olmasının gerekliliği unutulmamalıdır. Ancak, günümüzde bile tüm teknelerde olmayan sauna ve buhar odalarının, spor salonlarının, güverte üstü veya kabin içi jakuzilerinin ve benzeri lüks kategoride sayılabilecek pek çok ekstra donanımın Bodrum Guletleri'nde kullanılmasının, kullanıcılar ve

tekne sahipleri açısından etkileri üzerinde düşünülmesi gereken bir konudur.

2.2.Yat İç Mekan Tasarım Kararları

Tipi, boyutu ne olursa olsun teknelerin kısıtlı ve geometrik açıdan zorlayıcı iç hacimlerinin en verimli şekilde kullanılması, bunu yaparken de teknelerin içinde bulunduğu dinamik ortamdan kaynaklanan hareketlerin kullanıcı üzerindeki etkilerinin göz ardı edilmemesi, tekne iç mekan tasarım ve yerleşimi sırasında dikkat edilmesi gereken önemli konulardandır. Teknelerde kısıtlı olan iç hacim, yaşam alanları ile güverte üstü alan ve hacimlerde kullanıcıların hareket rahatlığı kadar bu kişilerin kendilerini psikolojik olarak rahat hissetmesi oldukça büyük önem taşımaktadır (Koçoğlu ve Helvacıoğlu, 2016: 25). İç mekan tasarım sürecinde yerleşim, renk ve doku seçimi, estetik, işlevsellik, konfor ve insanbilimi konularını birlikte ele alarak gerçekleştirilmelidir (Aydın ve Yılmaz Aydın, 2016: 65). Bir yatın hızı, işlevselliği ve zarafeti gibi kullanıcı açısından büyük öneme sahip olan etmenler, tasarım aşamasında, yatın bütçesine bağlı olarak biçimlenir (Aydın, 2015: 354). Deniz araçlarının tasarım sürecinde, tasarımcı, mekanların, o mekanı kullanacak olan kişilerin sosyal yaşamları ile ilgili niteliklerini yansıtmasını sağlamaya çalışmalıdır (Göksel, 2012: 41). Teknede diğer alanlara kıyasla daha az kullanılan kamara alanlarında, müşterilerin temel ihtiyaçları olan uyuma ve depolama işlevi dışında söz konusu müşterilerin istekleri doğrultusunda yapılacak eklemeler, bu alanların artışına sebep olacağından bu konuda iyi seçim yapılması gerekmektedir (Koçoğlu ve Helvacıoğlu, 2016: 34). Kullanıcının beklentileri doğrultusunda şekillenen yat tasarım ve mühendislik süreçlerinde, yat inşaatında uygulanan yasa ve yönetmeliklerden doğan kısıtlama ve kurallar, teknenin hidrostatik ve hidrodinamik özelliklerinin sonuçları, estetik kaygısı, proje bütçesi, üretilebilirlik, konfor beklentisi, lüks donanım düzeyi, verimlilik ve fonksiyonellik gibi pek çok etmen bir arada bütünsel olarak değerlendirilerek optimum çözüme ulaşmak temel hedeftir. Tüm bu etmenler fonksiyonellik, bütçe, konfor ve tasarım ana başlıklarında toplanabilir.

Yelkenli yatların iç mekanlarıyla ilgili tasarım ve yerleşim gibi karar süreçlerinin zorluğu, motor yatlardan belirgin ölçüde ayrılmaktadır. Yelkenli yatlarda iç mekan tasarımı, tesisat ve iç yerleşimi, yelkenli tekneye kıyaslandığında daha az zorlayıcı geometriye sahip olan motor yatlara göre nispeten daha zordur (Göksel, 2012: 41-42). Karina yapısı, motor yatlara kıyasla daha değişken geometriye sahip olması ve bunun gibi sebeplerden ötürü yelkenli teknelerde hacmin kullanımı açısından

işlevselliğe odaklanmak ve konfor ve estetik alanlarını tasarımda arka planda tutmak, çeşitli olumsuzlukları beraberinde getirebilmektedir (Aydın ve Yılmaz Aydın, 2016: 65).

Günümüzde Bodrum Guletleri'nde de diğer pek çok yatta olduğu gibi, kullanıcılara pek çok iç mekan genel yerleşim alternatifi, konfor ve lüks donanım seçeneği sunulmakta, kullanıcılar, kullanım tercihleri doğrultusunda bu konulardaki detaylara karar vermektedir. Yolcu kabinlerinin çeşitliliği, kabinlerde kullanılan havalandırma, aydınlatma ve dekorasyon unsurları kullanıcının verdiği bu kararlara örnek verilebilir. Şekil 2'de 20 m boyunda bir Bodrum Guleti'ne ait baş master kabini görülmektedir.

Şekil 2: 20 M Boyundaki Bodrum Guleti'ne Ait Baş Master Kabini

Önceki yıllarda ultra lüks seviyesinde sayılabilecek jakuzi, masaj özellikli duş küvetleri, bağımsız kabin klima sistemleri, interaktif ses ve görüntü sistemleri gibi pek çok donanım artık Bodrum Guletleri'nde talep edilmeye başlanmıştır.

3. FARKLI KONFOR VE LÜKS DÜZEYİNDEKİ BODRUM GULETLERİ'NİN KARŞILAŞTIRILMASI

Hakkında az araştırma yapılmış olan bir kavram ve olgunun anlaşılması durumunda nitel araştırma yönteminin uygulanması, nicel araştırma yöntemine kıyasla daha uygundur (Creswell, 2003: 22). Nitel araştırma, gözlem, görüşme, doküman analizi gibi veri toplama yöntemleri kullanılarak olayların ve algıların kendi doğal ortamlarında ve bütünsel bir yaklaşımla nitel bir şekilde ele alınarak nitel incelendiği araştırma olarak tanımlanabilir (Yıldırım ve Şimşek, 2005: 19). Ger (2009: 3), insanların ve tüketicilerin deneyim, duygu ve düşüncelerinin anlaşılmasında nitel araştırmaların, istatistiksel verilere dayanan ve nispeten yüzeysel olan nicel araştırmaya göre çok daha detaylı ve derin sonuçlar verebileceğini belirtmektedir.

Konfor ve lüks unsurlarının Bodrum Guletleri üzerindeki etkilerinin doğru bir şekilde kavranabilmesi amacıyla sektörle iç içe olan kişilerin düşünce ve tecrübelerinin detaylı bir şekilde anlaşılması gerekmektedir. Bu bağlamda araştırma kapsamında nitel araştırma yöntemi benimsenmiş, Bodrum bölgesinde söz konusu tekneler ile ilgili sektörlerle yönelik bir saha çalışması gerçekleştirilmiştir. Yapılan saha araştırması kapsamında katılımcılarla yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir.

3.1. Verilerin Toplanması

Araştırmada Mavi Yolculuk'ta kullanılan Bodrum Guletleri'nin farklı konfor ve lüks seviyelerinin etkilerinin araştırılması hedeflenmiştir. Bu sebeple katılımcıların seçilmesinde amaçlı örnekleme tercih edilmiştir. Amaçlı örnekleme, araştırmaya katılımcıları seçerken araştırmacının kendi yargılarına dayandığı bir örnekleme tekniğidir (Dudovskiy). Bu örnekleme türünde, seçilen örnekler, bir popülasyonun özelliklerine ve çalışmanın amacına göre seçilen olasılık dışı bir örnektir (Crossman, 2020). Örnekleme oluşturan kişilerin araştırmacının, araştırma problemine cevap bulacağına inandığı kişilerden oluştuğu amaçlı örneklemin temeli, evrenden temsili bir örnekleme seçmek yerine araştırmanın amaçları doğrultusunda amaçlı olarak bir veya birkaç alt grubun seçilmesidir (Kabakçı Yurdakul, 2013: 84). Campbell vd. (2020: 652), amaçlı örneklemin nedenini, örneklemin araştırmanın amaç ve hedefleriyle daha iyi eşleştirilmesi, böylece çalışmanın titizliğini ve verilerin ve sonuçların güvenilirliğinin artması şeklinde belirtmektedir.

Bu bağlamda Bodrum Gulet imalatında çalışmış ve çalışmaya devam etmekte olan gemi inşa mühendisleri, yat tasarımcıları, tersane sahipleri, yat yapım ustaları ile tekne sahipleri, tekne işletmecileri ve

kaptanlarla görüşülmüştür. Yapılan görüşmeler yüz yüze yapılmış olup, görüşülen kişilerin bilgileri, Tablo 1’de yer almaktadır.

Tablo 1: Görüşme Yapılan Katılımcıların Bilgileri

	Pozisyon	Tecrübe (yıl)
Katılımcı 1	Tersane Sahibi & Tekne İşletmecisi	17
Katılımcı 2	Tekne Sahibi & Kaptan	15
Katılımcı 3	Gemi İnşa Müh.	30
Katılımcı 4	Tekne Sahibi & Kaptan	12
Katılımcı 5	Tekne Ustası	50
Katılımcı 6	Tersane Sahibi	20
Katılımcı 7	Tekne Ustası	16
Katılımcı 8	Tekne Elektrik Ustası	25
Katılımcı 9	Tersane Sahibi	42
Katılımcı 10	Tersane Sahibi	28
Katılımcı 11	Gemi İnşa Müh.	36
Katılımcı 12	Tekne Ustası	26
Katılımcı 13	Gemi İnşa Müh.	14
Katılımcı 14	Tekne Sahibi & Kaptan	36
Katılımcı 15	Tekne İşletmecisi	22
Katılımcı 16	Yat Tasarımcısı	12
Katılımcı 17	Tekne Sahibi & Kaptan	32
Katılımcı 18	Tekne Sahibi & Kaptan	42

Bodrum Guletleri’nde konfor ve lüks seviyelerinin zamanla değişimini verimli bir şekilde kavrayabilmek amacıyla görüşme yapılan katılımcıların tecrübe sürelerinin en az 10 yıl olmasına dikkat edilmiş ve özellikle Bodrum Guletleri’nin kullanımı, üretimi, tasarımı veya işletmesi alanlarında çalışmış olmaları tercih edilmesi sebebiyle katılımcıların tamamı Bodrum’dan seçilmiştir. Saha araştırması kapsamında, 10 yıl tecrübe şartını sağlayan ve Bodrum’da aktif olarak mesleğini sürdüren gemi inşa mühendislerinin ve yat tasarımcılarının tamamı ile görüşülmüş, belirtilen şartları sağlayan tekne sahibi, kaptan ve tersane sahiplerinden ise ancak 14’üne ulaşılabilmektedir. Araştırmanın güvenilirliğini artırmak amacıyla zamana göre değişmezlik ölçütü kullanılmış, bu kapsamda yüz yüze yapılan mülakatlar, 6 ay sonra tekrarlanmış, katılımcılara ilk mülakatta sorulan sorular aynı sırayla tekrar yöneltilmiştir. Ölçme aracının

güvenirliliğinin belirlenmesinde en yaygın olarak kullanılan test-tekrar test, zamana göre değişmezlik ölçütü olarak da bilinmekle birlikte aynı ölçme aracının aynı gruba belirli bir zaman aralığıyla uygulanmasına dayanmaktadır (Kabakçı Yurdakul, 2013: 120). Bu bağlamda Mayıs 2019 ve Kasım 2019'da 18 adet katılımcı ile yüz yüze mülakat gerçekleştirilmiştir. Katılımcılarla yapılan yarı yapılandırılmış görüşme kapsamında Bodrum Guletleri'ndeki konfor ve lüks seviyelerinin belirlenmesi açısından belirleyici sonuçlar verebilecek sorular sırasıyla yöneltilmiştir. Nitel araştırmalarda, yeterli bir kuramsal temele sahip olmayan araştırmalarda açık uçlu soruların kullanımı yarar sağlamaktadır (Kuzu, 2013: 34).

Her bir görüşme ortalama 20 dk kadar sürmüş, görüşmeler esnasında katılımcıların bilgisi ve rızası dahilinde ses kaydı alınmıştır. Poland (1995: 291) mülakatlardaki duygusal bağlam ve sözsüz ifadelerin ses kayıtlarında tamamen yakalanamaması sebebiyle, ses kayıtları mülakatın birebir kaydı yerine geçmediğini ve bu duygusal bağlamın güvenilir bir kodlama için standart bir sözdizimi gerektirdiğini belirtmektedir. Bu sebeple alınan ses kayıtları, mülakatın verimli bir şekilde kayıt altına alınmasını sağlamak amacıyla saha notları alınarak desteklenmiştir. Alınan saha notlarında kelimelerle birlikte +/-./! gibi işaretler de kullanılmış, tekrarlanan ifadelerdeki vurgulanan kelimeler altı çizilerek not edilmiştir.

3.2. Toplanan Verilerin Analizi

Araştırma kapsamında yapılan mülakatlarda toplanan veriler, betimsel analiz yöntemi kullanılarak analiz edilmiştir. Bu analiz türünde, elde edilen veriler, araştırma soruları kapsamında özetlenmekte ve yorumlanmaktadır (Akbulut, 2013: 154). Araştırmada farklı katılımcılar arasında benzerlik taşıyan cevaplar, gruplanmış, verilen benzer cevapların oluşturduğu cevap grupları değerlendirilerek sonuçlara ulaşılmıştır. Katılımcıların, kendilerine yöneltilen sorulara verildiği cevaplar, aşağıda açıklanmıştır;

Soru 1: Bodrum Guletleri'nde konfor ve lüks seviyelerinin zamanla değişimini açıklar mısınız?

Tüm katılımcılar, Bodrum Guletleri'ndeki konfor ve lüks seviyelerinin gözle görünür şekilde arttığını ve artmaya devam ettiğini belirtmişlerdir. 6, 11, 12 ve 16 numaralı katılımcılar, önceden imal edilen teknelerde ultra lüks olarak görülen pek çok ekipman ve donanımın artık normal karşılandığını belirtmişlerdir.

“Eskiden teknelerimizde duşakabin, klima gibi donanımlar bile lüks sayılırdı, şimdilerde ise bunlar en temel istekler oldu. Artık jakuziler hatta teknelerde buhar odası, sauna gibi alanlar talep edilmeye başlandı.[...]”

(Katılımcı 6, Mayıs 2019)

“Önceleri guletlerde 2 metre kabin boyu, iki üç kabine bir tane 1 m boyunda tuvalet-duş koyulurken günümüzde artık her kabin için bir banyo tuvalet, müşterilerin olmazsa olmazı arasında yer alıyor.[...]”

(Katılımcı 11, Mayıs 2019)

5, 14, 17 ve 18 numaralı katılımcılar, artan konforun yalnızca müşteri açısından değil, kullanım açısından da gözle görülür farklılıklar yarattığını, bunların da kaptan ve mürettebatın çalışma koşullarını iyileştirdiğini belirtmiştir.

“Guletlerde konfor yalnızca müşteriler için değil, kaptan ve mürettebat için de oldukça değişti. Eskiden mürettebat kabinlerinin şartları çok daha kötüydü, yeni teknelerde artık mürettebatın kabin ve banyo-tuvaletinin de şartları oldukça iyileşti. [...]”

(Katılımcı 14, Mayıs 2019)

“Büyük guletlerde mürettebat için ayrı yeme-içme ve dinlenme yerleri var. Bunlar çalışma şartlarını iyileştirdi. Eski guletlerde böyle alanlar bulunmuyordu. [...]”

(Katılımcı 14, Kasım 2019)

“Günümüzde artık her şey elektronik kontrol edilebiliyor. Mesela tek ekrandan motorların durumunu, hararetini, yağını vs görebiliyorsun. Tek joystick kullanarak tekneye manevra yaptırabiliyorsun. Bunlar tekne kaptanları açısından büyük avantaj sağladı.[...]”

(Katılımcı 18, Kasım 2019)

1 ve 15 numaralı katılımcılar, piyasada rekabet için konfor seviyesinin yüksek tutulması gerektiğini belirtmişlerdir. 9 ve 10 numaralı katılımcılar, konfor ve lüksün rekabetin yüksek olduğu Mavi Yolculuk sektöründe avantaj olarak görüldüğünü eklemişlerdir.

“Son yıllarda hangi teknenin konforu yüksekse o daha iyidir gibi bir algı çıktı ortaya. Müşteriler artık teknenin donanımına göre karar verir hale geldi. Eskiden tekneler arasında bu kadar farklılık yoktu, hepsi aşağı yukarı benzer konfora sahipti.[...]”

(Katılımcı 15, Kasım 2019)

Soru 2: Bodrum Guletleri’nde zamanla değişen konfor ve lüks müşteri talep ve beklentileri doğrultusunda mı şekillenmiştir, yoksa tekne sahiplerinin rekabet amacıyla oluşan istekleri doğrultusunda mı şekillenmiştir?

1, 6, 9, 12 ve 15 numaralı katılımcılar, konfor ve lüks seviyelerinin genellikle müşteri talepleriyle şekillendiğini belirtirken 2, 4, 10, 13, 14 ve 16 numaralı katılımcılar, Bodrum Guletleri’ndeki konfor ve lüks seviyesinin belirlenmesinde hem müşteri beklentilerinin hem de tekne sahiplerinin isteklerinin belirleyici olduğunu belirtmiştir.

“Konfor ve lüks günümüzde rekabet avantajı sağlayan en büyük etmen. Tekne ne kadar konforlu ve lüksse müşteri tarafından o kadar çok tercih ediliyor. Standart donanımlı tekneler artık çok rağbet görmüyor. Dolayısıyla bu talep müşterilerden geliyor diyebiliriz.[...]”

(Katılımcı 1, Kasım 2019)

“Konfor ve lüks günümüzde rekabet avantajı sağlayan en büyük etmen. Tekne ne kadar konforlu ve lüksse müşteri tarafından o kadar çok tercih ediliyor. Standart donanımlı tekneler artık çok rağbet görmüyor. Dolayısıyla bu talep müşterilerden geliyor diyebiliriz.[...]”

(Katılımcı 1, Kasım 2019)

“Bu soruya tek taraflıdır diye cevap vermek güç. Bir taraf sunuyor, diğer taraf talep etmeye başlıyor. Otel konforu isteyen müşteriler de var, gereksiz yere tekneyi yüzen villaya çeviren tekne sahibi de var.[...]”

(Katılımcı 10, Kasım 2019)

3, 5, 7, 8, 11, 17 ve 18 numaralı katılımcılara göre ise Bodrum Guletleri’nde konfor ve lüks seviyesinde belirleyici olan etmenin, ağırlıklı olarak tekne sahiplerinin tutum ve istekleri olduğunu bildirmişlerdir. 11 numaralı katılımcı, tekne sahiplerinin, özellikle diğer teknelerde bulunan özellik ve donanımlardan kolaylıkla etkilenebildiğini, bu sebeple de müşteri taleplerinin dışına çıkarak bazı isteklerde bulunduğunu eklemiştir.

“İlk Mavi Yolculuklarda kullanılan tekneler ilkel diyebileceğimiz teknelerdi. Ancak Mavi Yolculuk’un zamanla büyük bir sektör haline gelmesiyle birlikte tekne sayısı ve rekabet artmaya başladı. Tekne sahipleri de bu rekabette öne geçebilmek için ya tekne boylarını ve konfor unsurlarını artırdılar. Ancak bu unsurlar gerçekten gerekli miydi diye çok fazla irdelenmedi.[...]”

(Katılımcı 3, Kasım 2019)

16 numaralı katılımcı, müşterilerin belirli bir seviyede konfor ve talep beklentisi olduğunu, ancak tekne sahiplerinin onlara sunduğu konfor seviyesine kolaylıkla adapte olup kanıksadıklarını belirtmiştir. Benzer şekilde 13 numaralı katılımcı da müşteriye sunulan konfor ve lüksteeki artışın, sektördeki rakipleri tetiklediğini, ihtiyaç olmayan seviyede bir lüks ve konforun dahi derinlemesine düşünülmeden Bodrum Guletleri’ne uygulanabildiğini belirtmiştir. 14 numaralı katılımcı, bağımsız banyo-tuvalet, klima gibi donanımların müşteri açısından talep edilen makul ve haklı istekler olduğunu, ancak jakuzi, buhar odası, kabin içi küvetleri gibi donanımların müşteri tarafından talep edilen değil daha çok tekne sahiplerinin rekabet avantajı sağlamak amacıyla bu teknelerde kullanılmaya başlandığını söylemiştir.

Soru 3: 1980’lerde imal edilen Bodrum Guletleri’nin gerek ebat gerek donanım olarak günümüzdeki Bodrum Guletleri’nden oldukça farklı olduğu görülmektedir. Özellikle kabin alanları ve banyo-tuvaletlerde konforun arttığını göz önüne alarak bu farklılığı yorumlar mısınız?

1, 3, 4, 5, 8, 9, 11, 12, 15, 16, 18 numaralı katılımcılar, ortak banyo ve tuvalete sahip olan müşteri kabinlerinin artık tercih edilmediğini, bunun da teknenin kabin alanları üzerinde büyük etkisinin olduğunu altını çizmişlerdir.

“Her kabine ayrı banyo-tuvalet isteği sonradan ortaya çıktı. 1980’lerde yaptığımız teknelerde 3 kabine bir banyo tuvalet yetiyordu ama artık ortak banyo tuvalet tercih edilmiyor. Tabi bu durum da tekne boyunu etkiliyor. Örneğin 3 kabinli 1 banyo tuvaletli tekne 16 metreye sığarken her kabine bir banyo tuvalet istenirse tekne boyu 18-20 metrelere çıkıyor. [...]”

(Katılımcı 9, Mayıs 2019)

1, 3, ve 10 ve 11 numaralı katılımcılar, önceden Bodrum Guletleri’nde kabin çeşitliliğinin bu kadar fazla olmadığını, standart ve benzer ölçüye sahip kabinlerin kullanıldığını, ancak günümüzde VIP, Master, Double ve benzeri adlandırmalara sahip kabinlerin talep edildiğini belirtmişlerdir. Katılımcı 1, özellikle master kabinin müşterinin ilgisini çeken bir unsur olduğunu, bu sebeple diğer yolcu kabinlerine göre çok daha yüksek donanım ve konfor seviyesinde olduğunu eklemiştir.

1, 3, 9, 12 ve 15 numaralı katılımcılar hariç tüm katılımcılar, Mavi Yolculuk müşterilerinin kabinlerden ziyade Bodrum Guletleri’nin güverte alanlarında vakit geçirdiğini, bu sebeple de tasarımda ve sunulan konforda önceliğin bu alanlar olması gerektiğini belirtmişlerdir. 1 ve 15 numaralı katılımcı ise kabin alanlarının en az güverte ve ortak kullanım alanları kadar öneme sahip olduğunu, kabinlerdeki her bir detayın, konfor etmeninin müşterinin memnuniyeti açısından büyük öneme sahip olduğunu bildirmiştir.

“[...]Guletlere gelen müşteriler sadece kabinlerde vakit geçiriyormuş gibi en fazla önem bu alanlara gösteriliyor. Aslında Mavi Yolculuk’a gelen bu müşteriler, kapalı alanlardan çok güvertede açık alanlarda vakit geçiriyor. [...]”

(Katılımcı 11, Mayıs 2019)

Soru 4: Sizce bir Bodrum Guleti’nde olmazsa olmaz koşullar nelerdir? Müşterilerin genel beklentileri nelerdir?

Katılımcıların tamamı, Bodrum Guletleri’nin yolcu kabinlerinde bağımsız banyo-tuvaletin, klima ve yeterli dolap alanının bulunmasının artık lüks değil bir ihtiyaç olduğu konusunda hemfikir olmuşlardır.

“Gemi inşa mühendisi olmamın yanında bir Mavi Yolculuk müşterisi olarak ben de Mavi Yolculuk’a çıktığımda kendi kabinime ait bir banyo tuvalet olmasını lüksten çok bir ihtiyaç olarak görüyorum. Ancak gereğinden fazla büyüklüğe sahip kabin ve tuvalet alanları bana fuzuli geliyor.[...]”

(Katılımcı 3, Kasım 2019)

Bununla birlikte 1 ve 15 numaralı katılımcılar, eğlence sistemlerinin de müşteri memnuniyeti açısından önemini vurgulamışlardır. 1 numaralı katılımcı, teknenin boyutları elverdiği taktirde jakuzinin de artık lüks sayılmadığını, pek çok teknede yer alan bir donanım olarak algılandığını belirtmiştir. 11 numaralı katılımcı, kabin ve yatak ölçülerinin, müşterinin rahat hareket edebileceği düzeyde olması gerektiğini, boy mesafesinin ve havalandırmanın önemli olduğunu bildirmiştir. 14, 17 ve 18 numaralı katılımcılar, müşteri beklentilerinin doğru okunması ve anlaşılmasının önemine değinmiş, bu konuda yapılacak araştırmalara göre çeşitli tasarım ve mühendislik kararlarının verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. 3, 4, 13 ve 14 numaralı katılımcılar, Mavi Yolculuk’un diğer tekne kiralama hizmetleriyle kıyaslanmasının, dolayısıyla da lüks motoryatların sahip olduğu donanım ve konfor seviyesinin Bodrum Guletleri üzerinde kıstas alınmasının doğru olmadığı cevabını vermişlerdir. 17 numaralı katılımcı, seri imalat yelkenli teknelerin pek çoğunda ortak banyo tuvalet olduğunu, duşakabinin, klimanın dahi bulunmadığı teknelerin bulunduğunu, bunun karşılığında oldukça verimli ve fonksiyonel iç mekanlara sahip teknelerin olduğunu belirtmiş, denizde yapılan tatillerin lüks otellerde müşterilere sunulan koşullardan farklı olması gerektiğinin altını çizmiştir.

Soru 5: Bir Bodrum Guleti’nde konfor seviyesinin artmasının olumsuz etkileri var mıdır, varsa nelerdir?

6, 10, 11, 14 ve 17 numaralı katılımcılar, konfor ve lüks seviyesinin Bodrum Guletleri açısından çok iyi düşünülmesi gerektiğini, çünkü bu alanlarda verilen her bir kararın teknenin başlangıç maliyetini, ana boyutlarını, ağırlığını, imalat süresini ve bakım giderlerini etkilediğini belirtmişlerdir. 11 numaralı katılımcı, teknenin Bodrum Guletleri’nin alt güvertesinde yer alan kabin ve banyo-tuvalet alanlarındaki her artışın tekne boyuna doğrudan etkisi olduğunu, bunun da tekne boyuyla orantılı olarak değişen ağırlık, seçilen ana sevk ve yardımcı makine kapasiteleri, yapısal elemanların boyutları gibi pek çok kritik faktör üzerinde etkiye sahip olduğunu eklemiştir.

“Konfor ve lüks açısından talep edilen her bir ekipmanın veya alan artışının teknenin bütünü üzerindeki etkisi büyüktür. Örneğin kabin boyunun 2 metre mi yoksa 2,50 m mi olacağı teknenin boyunu etkiler. Boyu değişen teknenin düzgün bir orana sahip olması için eni ve derinliği de

değişir. Tüm bunlar da teknenin yapısal elemanlarının, ağırlığının, ihtiyaç duyulan makine gücünün, vs değişmesi anlamına gelir.[...]

(Katılımcı 11, Kasım 2019)

10 numaralı katılımcı, günümüzde konfor ve lüks seviyesinin sınırının olmadığını, ancak her teknenin efektif kullanım ömrünün göz önünde bulundurularak her proje için bu alandaki isteklerin değerlendirilmesi gerektiğini vurgulamıştır. 13 ve 14 numaralı katılımcılar, yüksek konfor ve lüks seviyesi sebebiyle artan maliyetlerin dolaylı yünden de olsa hizmet fiyatlarına, dolayısıyla da müşteriye yansıtıldığını altını çizmiştir.

“Bir teknede ekipman ve donanım ne kadar fazlaysa o kadar fazla alana ihtiyaç duyulur. Alanlar artıkça da teknenin boyutları ve işletme giderleri artar.[...]

(Katılımcı 13, Kasım 2019)

Soru 6: Sizce 1980-1990’larda kullanılmış olan Bodrum Guletleri ile benzer konfor ve donanımına sahip (örneğin ortak banyo tuvaletine sahip, kabin alanları daha kısıtlı olan tekneler) Bodrum Guletleri günümüzde talep görür mü?

1, 3, 4, 9, 10, 15, 16 ve 17 numaralı katılımcılar günümüzde artık böyle teknelerin müşteriler tarafından talep görmeyeceği kanısında olduklarını belirtirken, diğer katılımcılar ortak banyo tuvalet ve kısıtlı alana sahip teknelerin belli bir kesim tarafından talep görebileceğini belirtmişlerdir. 7, 8 ve 11 numaralı kullanıcılar bu tür teknelerin yatırım ve işletme maliyetlerinin çok daha uygun olması sebebiyle fiyatlandırmasının da avantajlı hale gelebileceği cevabını vermişlerdir. 13 numaralı katılımcı, Mavi Yolculuk’a çıktığında konfor ve lüksten ziyade fiyatın belirleyici olduğunu, kendisi gibi düşünen müşteri sayısının azımsanamayacak kadar çok olduğunu ifade etmiştir. Benzer şekilde 2 numaralı katılımcı da, Mavi Yolculuk’a gelen özellikle yabancı müşterilerin, otantiklik unsurunu sevdiklerini, konfor ve lüks seviyesinin öncelikli olmadığını belirtmiştir.

11 numaralı katılımcı, özellikle ailelerin ve genç neslin bu tür tekneleri tercih edebileceğini belirtmiş, 6 kabin, 2 banyo tuvaletine sahip bir teknenin 18-19 m boya sahip olacakken bağımsız banyo tuvaletine sahip 6 kabini bir teknenin tam boyunun 26-27 metre civarına çıktığını, bunun da tekne fiyatının 2-3 katına çıkması anlamına geldiğini, bağlama, karaya çekme, kışlama, yakıt ve benzeri işletme giderlerinin de buna orantılı artacağını, tüm bu koşullar sebebiyle de müşteriye yansıtılan fiyatların arasında ciddi bir fark doğacağını ifade etmiştir.

4. SONUÇ

18 katılımcıyla gerçekleştirilen yüz yüze görüşmelerde verilen cevaplar doğrultusunda, Mavi Yolculuk'un simgesi ve olmazsa olmaz bir unsuru haline gelmiş olan Bodrum Guletleri'nde konfor ve lüks seviyesinin zaman içinde değişimi, bu değişimin arz mı yoksa talep kaynaklı olarak mı ortaya çıktığı ve etkileri araştırılmış, aşağıda sıralanan sonuçlara ulaşılmıştır.

- Konfor ve lüks seviyesinin belirlenmesinde etkenin 5 katılımcı müşteri kaynaklı olduğunu belirtirken 6 katılımcı her iki tarafın istek ve taleplerinin belirleyici olduğunu belirtmiş, 7 katılımcı ise tekne sahibi kaynaklı olduğu cevabını vermiştir. Buna göre Bodrum Guletleri'nde konfor ve lüks unsurlarının talepten ziyade arz odaklı olarak şekillendiği sonucu çıkarılmıştır.

- Görüşmelerde, özellikle müşteri taleplerinin dışına çıkılarak teknelere eklenen ek konfor ve lüks ekipman ve donanımın teknelerin başlangıç maliyetleri ve üretim süreçleri üzerinde olumsuz etkilerinin yanı sıra söz konusu teknelerin işletme giderleri üzerinde de doğrudan veya dolaylı etkilerinin bulunduğu vurgulanmış, bunun da müşterilere yansıtıldığı belirtilmiştir.

- Mavi Yolculuk'ta kullanılan Bodrum Guletleri'nin konfor ve lüks seviyelerinin, müşteri memnuniyeti odaklı olarak belirlenmesinden ziyade daha çok sektörde rekabet avantajı sağlamak amacıyla kullanıldığı anlaşılmıştır.

- Bodrum Guletleri'nde konfor ve lüks açısından değişimin özellikle kabin, banyo ve tuvalet alanlarında gözle görünür olduğu, önceden lüks sayılabilecek pek çok kararın günümüzde artık normal olarak karşılandığı anlaşılmıştır. Bağımsız banyo-tuvalet örneği, bu kararlara örnek olarak sıkça verilmiştir.

- Mavi Yolculuk'ta kullanılan Bodrum Guletleri'ndeki konfor ve lüks seviyesi üzerinde etkili olan kararlar için, Mavi Yolculuk kullanıcılarının bu konudaki görüş ve talepleri üzerine bir araştırma yapılması gerektiği anlaşılmıştır.

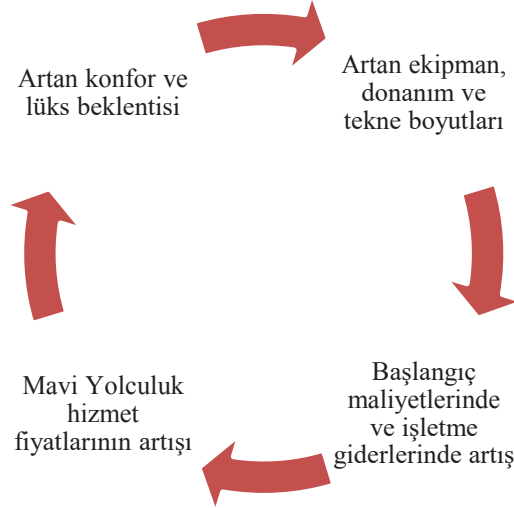
- Başlangıcı, tarihsel gelişimi ve felsefi boyutu göz önüne alındığında, Mavi Yolculuk'un diğer yat kiralama hizmetlerinden ayrıldığı belirtilmiş, bu sebeple de bu hizmette kullanılan teknelerin konfor ve lüks donanım açısından farklı tekne tipleriyle kıyaslanmasının yanlış olacağı sonucu çıkarılmıştır.

- Önceki yıllarda Mavi Yolculuk'ta kullanılan ve günümüzdekilere kıyasla daha düşük konfor ve donanıma sahip olan Bodrum Guletleri'nin, çeşitli müşteri grupları tarafından günümüzde de tercih edilebileceği,

özellikle fiyat avantajı sağlayarak Mavi Yolculuk'u daha ulaşılabilir bir deneyim haline getirebileceği anlaşılmıştır.

Yukarıda listelenen sonuçlardan elde edilen veriler ışığında Bodrum Guletleri'nde konfor ve lüks beklenti ve seviyelerinin müşteri memnuniyetini hedeflemekten daha çok sektör içinde rekabet avantajı sağlamak amacıyla yükseltildiği anlaşılmıştır. Gerekliliği, verimi, kısa ve uzun dönem etkileri yeteri kadar irdelenmeden alınan bu kararların, rekabeti farklı bir yöne yönlendirdiği, gereklilik, yeterlilik, müşteri beklentileri, Mavi Yolculuk özellikleri gibi pek çok unsurun derinlemesine göz önüne alınmadığı görülmüştür.

Görüşmelerde alınan cevaplardan yola çıkarak artan konfor seviyesi kaynaklı bir maliyet artışının fiyat artışına sebep olduğu, bunun da müşteri beklentisini artıracak bir durumu ortaya çıkararak tekrardan bir konfor ve lüks artışını tetiklediği sonucu çıkarmak mümkündür. Söz konusu durum, sürekli olarak kendini besleyen bir döngü olarak görülebilir (Bkz. Şekil 3).

Şekil 3: Artan Konfor ve Lüks Seviyesinin Etkileri

Bodrum Guletleri'nin konfor ve lüks seviyesinin belirlenmesinde müşterilerin taleplerinin anlaşılmasına odaklanan bir araştırma yapılması ve bu doğrultuda belli kriterler belirlenmesinin gerek tekne sahipleri gerek ise müşteri memnuniyeti açısından çok daha verimli olacağı söylenebilir. Bu doğrultuda, Mavi Yolculuk kullanıcıları ile yapılacak olan anket çalışmasının sonuçlarına göre gereklilik, yeterlilik ve üst konfor & lüks seviyeleri belirlenerek tekne sahiplerine, verecekleri kararlar doğrultusunda kılavuz niteliğinde bilgi sağlanabilir.

KAYNAKÇA

Akbulut, Y. (2013). Verilerin Analizi. S.D. Bedir Erişti, A. Kuzu, I. Kabakçı Yurdakul, Y. Akbulut, ve A.A. Kurt (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 139-164). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Aydın, M. (2015). Türkiye'de Yat İç Mekan Tasarımının Malzeme Seçimine Etkileri. *Selçuk Üniversitesi Selçuk-Teknik Dergisi* , 350-368.

Aydın, M. ve Yılmaz Aydın, T. (2016). Türkiye'de inşa edilen yatların iç mekan tasarımı üzerine bir araştırma. *Tasarım + Kuram- Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Dergisi* , 61-77.

Büyükkeçeci, E. ve Turan, B.İ. (2018). Türkiye'de Tekne Tasarımında Tasarımcının Rolünün Araştırılması: Gulet ve Motor Yat Karşılaştırması. *UTAK 2018- 3. Ulusal Tasarım Araştırmaları Konferansı: Tasarım ve Umut Bildiri Kitabı* (s. 159-171). Ankara: ODTÜ Mimarlık Fakültesi.

Campbell, S., Greenwood, M. ve Prior, S. (2020). Purposive sampling: complex or simple? research case examples. *Journal of Research in Nursing* , 652-661.

Creswell, J.W. (2003). *Research design: Qualitative, Quantitative, And Mixed Method Approaches*. (s. 3-26). Thousand Oaks: Sage Publications.

Crossman, A. (2020). *Understanding Purposive Sampling*. <https://www.thoughtco.com/purposive-sampling-3026727>, Erişim Tarihi: 26.01.2021

Dudovskiy, J. 2021. *Purposive Sampling*. Business Research Methodology: <https://research-methodology.net/sampling-in-primary-data-collection/purposive-sampling/> Erişim Tarihi: 26.01.2021

Erhat, A. (1979). *Karya'dan Pamfilya'ya Mavi Yolculuk*. İstanbul: Cem Yayınevi.

Ger, G. (2009). Tüketici araştırmalarında nitel yöntemler kullanmanın incelikleri ve zorlukları. *Tüketici ve Tüketim Araştırmaları Dergisi* , 1-19.

Göksel, M.A. (2012). Deniz Aracı İç Mekanında Biçimleniş Süreci. *Boat Builder Türkiye* , 38-43.

Kabakçı Yurdakul, I. (2013). Evren ve Örneklem. S. D. Bedir Erişti, A. Kuzu, I. Kabakçı Yurdakul, Y. Akbulut, & A.A. Kurt (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 75-91). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kabakçı Yurdakul, I. (2013). Veri Toplama Araçlarında Bulunması Gereken Nitelikler. S. D. Bedir Erişti, A. Kuzu, I. Kabakçı Yurdakul, Y. Akbulut ve A.A. Kurt (Ed.) , *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s.117-138). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Koçoğlu, H. ve Helvacıoğlu, Ş. (2016). Yat tasarımında ergonomi ve örnek bir motoryat. *GİDB Dergi* , 23-39.

Köyağasioğlu, Y. (2014). *Denizin Kanatlı Perileri Yelkenliler*. İstanbul: Naviga Yayınları.

Kuzu, A. (2013). Araştırmaların Planlanması. S. D. Bedir Erişti, A. Kuzu, I. Kabakçı Yurdakul, Y. Akbulut, A.A. Kurt (Ed.), *Bilimsel Araştırma Yöntemleri* (s. 19-46). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Kükner, A. (2009). Türk Tipi Yelkenli Tekne Gulet. *Gemi ve Deniz Teknolojisi* (181), 5-12.

Kükner, A. ve Kınacı, Ö. K. (2009). Bodrum Tipi Gulet Yat Serilerinin Matematiksel Modellemesi. *Gemi ve Deniz Teknolojisi* , 13-17.

Özen, S. (2017). *Gemiler Sözlüğü*. İstanbul: Denizler Kitabevi.

Paker, S. ve Özgeçmez, Ö. (2014). Gulet tatili ve kadınların gulet tatili satın alma tercihleri üzerine bir araştırma. *Dokuz Eylül Üniversitesi Denizcilik Fakültesi Dergisi* , 6 (2), 101-113.

Poland, B.D. (1995). Transcription quality as an aspect of rigor in qualitative research. *Qualitative Inquiry* , 290-310.

Turan, B.İ. ve Özcan, A.C. (2018). Akdeniz'e özgü bir kültür ve tasarım etkinliği: mavi yolculuk ve bodrum guleti. *1. Uluslararası Akdeniz Sempozyumu*. 4, s.180-200. Mersin: MerAk Mersin Akademi Yayınları.

Urgan, M. (2017). *Bir Dinozorun Gezileri*. İstanbul: Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık.

Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.